

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่¹

ทภิพร สุพร²

Thapiporn Suporn³

Received: January 17, 2018

Revised: March 1, 2018

Accepted: March 27, 2018

ในช่วงปลายปีที่ผ่านมา สังคมไทยเริ่มคุ้นเคยกับศัพท์แสงทางเทคโนโลยีใหม่ๆ อาทิ บิตคอยน์ (Bitcoin) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things) เมืองอัจฉริยะ (Smart City) และเทคโนโลยีที่สร้างความพลิกผัน (Disruptive Technology) ที่มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของคนเมืองอย่างที่ไม่เคยปรากฏให้เห็นมาก่อน ตัวอย่างที่น่าสนใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน ถอนรากถอนโคน และท้าทายรูปแบบในการทำธุรกิจและการใช้ชีวิตแบบเดิมๆ คือ การปรากฏตัวของแอปพลิเคชันอย่างอุเบอร์ (Uber) และแกร็บ (Grab) ที่กลายเป็นทางเลือกใหม่ในเมืองใหญ่ที่ยังขาดระบบขนส่ง

สาธารณะที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากพอ แอปพลิเคชันเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น “แพลตฟอร์ม” ที่ช่วยให้ความต้องการของผู้โดยสารและคนขับรถสามารถบรรจบพบกันได้โดยง่าย ช่วยอำนวยความสะดวกให้ทั้งสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์ บ่มเพาะความไว้วางใจระหว่างกัน จนถึงระดับที่สามารถแบ่งปันสินทรัพย์ส่วนตัวอย่างรถยนต์ให้คนที่เราไม่เคยรู้จักมักคุ้นมาก่อนสามารถร่วมทางไปกับเราได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความสำเร็จของแพลตฟอร์มใหม่ทาง

¹ Schwab, Klaus (2561). การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่. (ศรวิศา เมฆไพบูลย์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ฮาวทู.

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: thapiporn.s@cmu.ac.th

³ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: thapiporn.s@cmu.ac.th

เทคโนโลยีนี้คือ “การจับคู่อุปสงค์และอุปทานด้วยวิธีการที่เข้าถึงได้ง่าย” นั่นเอง กระนั้นก็ดี เชื่อว่าทุกคนจะยอมรับและเล็งเห็นประโยชน์นวัตกรรมพลิกผันเสียเสมอไป การอุบัติขึ้นของแพลตฟอร์มใหม่นี้ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ให้บริการรายเก่าอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังปรากฏให้เห็นจากข้อพิพาทระหว่างระหว่างผู้ให้บริการรับจ้างสาธารณะในท้องถิ่น หรือคนขับรถแท็กซี่ ที่ตระหนักว่าการเข้ามาของแกร็บและอูเบอร์ต่างเป็นภัยคุกคามต่ออนาคตและการประกอบอาชีพแบบเดิมของพวกเขา อย่างไรก็ตาม แม้ปรากฏการณ์ดังกล่าวจะช่วยจุดประกายและทำให้คนในสังคมไทยตื่นตัวต่อพลังของเทคโนโลยีแบบพลิกผันได้อย่างน่าสนใจ แต่ปัญหาดังกล่าวก็เป็นเพียงเศษเสี้ยวหนึ่งของปรากฏการณ์ที่มีชื่อเรียกขานว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่”

หนังสือการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ตีพิมพ์ครั้งแรกในช่วงต้นปี 2016 ก่อนที่จะได้รับการถ่ายทอดสู่โลกหนังสือภาษาไทยในต้นปี 2018 หนังสือเล่มเล็กๆ ที่กล่าวถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่เล่มนี้ เขียนโดยเคลาส์ ชวาบ (Klaus Schwab) ผู้ก่อตั้งและประธานบริหารของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ซึ่งเป็นเวทีของการพบปะกันระหว่างบรรดาผู้นำและบุคคลสำคัญที่มาร่วมประชุมกันทุกๆ ปีที่เมืองดาวอส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อหารือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจการเมืองโลก ชวาบเป็นทั้งนักเศรษฐศาสตร์ และวิศวกร ที่เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันของโลกในศตวรรษที่ 21 อันเื้อออำนาจต่อการอุบัติขึ้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ซึ่งก่อให้เกิดทั้งการเปลี่ยนแปลง โอกาส ความท้าทาย และความเสี่ยง มากกว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใดๆ ในอดีตที่ผ่านมา

ในทัศนะของชวาบ การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งแรกเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1760 ถึงทศวรรษที่ 1840 โดยในช่วงเวลาดังกล่าว การสร้างทางรถไฟและการประดิษฐ์เครื่องจักรไอน้ำเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตด้วยเครื่องจักร ในขณะที่การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สองเริ่มต้นขึ้นในสมัยปลายศตวรรษที่ 19 เรื่อยมาจนถึงต้นศตวรรษที่ 20 การคิดค้นกระแสไฟฟ้าและการผลิตแบบสายพานเื้อออำนาจให้เกิดการผลิตจำนวนมาก (Mass Production) ส่วนการการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สามเริ่มต้นในทศวรรษที่ 1960 การปฏิวัติอุตสาหกรรมในครั้งนี้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อการปฏิวัติดิจิทัล หรือการปฏิวัติคอมพิวเตอร์ นั่นเอง ชวาบชี้ว่า ณ ขณะนี้โลกกำลังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ โดยเป็นผลมาจากการปฏิวัติดิจิทัล แต่ทว่ามีความสลับซับซ้อนและบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ในหลากหลายแขนง มากกว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบอินเทอร์เน็ตที่แพร่หลายและเคลื่อนที่ได้ ตัวเซ็นเซอร์ที่เล็ก ทรงพลัง และราคาถูกลง ตลอดจนความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ และ

จักรกลอัจฉริยะ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่นี้จะส่งผลให้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถสำแดงพลังที่มีอยู่ออกมาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพนั่นเอง

שובยังเสนอต่อไปว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ยังมีความโดดเด่นและแตกต่างกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ผ่านมาทั้งในแง่ของความเร็ว ความกว้างและความลึก และผลกระทบต่อระบบ ในประเด็นที่ว่าด้วยความเร็ว การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งนี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการที่รวดเร็วแบบทวีคูณ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบราบเรียบเป็นเส้นตรง สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า โลกในปัจจุบันมีการเชื่อมโยงและทับซ้อนกันอย่างลึกซึ้ง ยิ่งไปกว่านั้น เทคโนโลยีใหม่ๆ เหล่านี้ยังช่วยก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาเทคโนโลยีที่ใหม่และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

สำหรับประเด็นที่ว่าด้วยความกว้างและความลึก ชวบเสนอว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่นั้นสะท้อนการบูรณาการและการสอดประสานกันของความรู้ข้ามสาขาวิชา เช่น วิศวกรรมศาสตร์และชีววิทยา ซึ่งก่อให้เกิดสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมอันล้ำสมัยที่มีได้ถูกจำกัดอยู่แต่ในจินตนาการหรือนิยายวิทยาศาสตร์อีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนทางกระบวนการทัศนคติครั้งสำคัญต่อเศรษฐกิจ ธุรกิจ สังคม และปัจเจกบุคคล “โดยไม่ใช่แค่เปลี่ยน ‘อะไร’ และ ‘อย่างไร’ ของการทำสิ่งต่างๆ แต่ยังเปลี่ยนว่าเราเป็น ‘ใคร’ ด้วย”

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อระบบนั้น อาจพิจารณาได้ว่าแม้การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่จะนำมาซึ่งประโยชน์แต่การเปลี่ยนแปลงในระดับรากฐานครั้งนี้ก็สร้างความท้าทายและปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ โดยเป็นที่ชัดเจนว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้คือ ผู้บริโภคที่จะได้รับประโยชน์จากการซื้อสินค้าและบริการในราคาที่ถูกลง หรือแทบที่จะไม่มีค่าใช้จ่าย ในขณะที่ฟากผู้ผลิตกลับต้องประสบปัญหาต่างๆ อาทิ การลดลงอย่างมีนัยสำคัญของแรงงาน การเผชิญหน้ากับการแข่งขันในระดับสูงจากผู้ผลิตที่มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมสูงกว่าตน

นอกเหนือจากการกล่าวถึง “เมกะเทรนด์” จุดเปลี่ยน และผลกระทบมากมายมหาศาลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ชวบยังตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการปรับตัวของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีอำนาจ เอาไว้อย่างเจ็บแสบแหลมว่า “สิ่งที่ผมกังวลก็คือ บรรดาผู้มีอำนาจตัดสินใจมักยึดติดอยู่กับวิธีคิดแบบเดิมๆ ที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงและ (ไม่พลิกแพลง) มากเกินไป หรือไม่ก็มัวแต่หมกมุ่นกับปัญหาที่เร่งด่วนเฉพาะหน้าจนไม่ได้คิดอย่างมีกลยุทธ์ถึงพลังแห่งการพลิกผันและนวัตกรรมที่กำลังก่อร่างสร้างรูปอนาคตของเราอยู่” ยิ่งไปกว่านั้น ชวบยังเน้นย้ำว่า “สิ่งที่ยังคงใช้ได้ในปัจจุบันคือ บทเรียนที่ได้จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่หนึ่ง นั่นคือขอบเขตที่สังคมเปิดใจรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีคือตัวบ่งชี้

ความก้าวหน้าที่สำคัญ รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐต่างๆ รวมถึงภาคเอกชนต้องทำหน้าที่ในส่วนของตน แต่การที่ประชาชนเห็นประโยชน์ในระยะยาวก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน”

หากประยุกต์เอาข้อเตือนใจทั้งสองประการของชาวบาบิโลนมาพิจารณาความพร้อมของสังคมไทย โจทย์ที่น่าสนใจคือ ณ ขณะนี้นอกเหนือไปจากการชูนโยบาย “ไทยแลนด์ 4.0” หรือ “ภูมิทัศน์ดิจิทัลของไทย” (Thailand Digital Landscape) ในระยะเวลา 20 ปี รัฐบาลและผู้กำหนดนโยบายของไทยนั้นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมใหม่ๆ ในโลกใบนี้มากน้อยเพียงใด ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น ประเทศไทยจะมีมาตรการใดในการสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงโอกาสและความท้าทายอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ซึ่งไม่ได้มีแต่ผู้ที่ได้ประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว การจัดการกับกระแสความไม่พอใจและการเฝ้าระวังผู้เสียประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่ผู้กำหนดนโยบายไทยไม่อาจเพิกเฉย หรือพิจารณาในในฐานะความท้าทายที่ยังอยู่ในอนาคตอันห่างไกลได้อีกต่อไป

ท้ายที่สุดแล้ว คงเป็นการกล่าวเกินเลยจากความเป็นจริงมากจนเกินไปหากจะเสนอว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็น “คัมภีร์” ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการผสมผสาน การปฏิสัมพันธ์ และความสลับซับซ้อนของโลกในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ กระนั้นก็ดี หนังสือของชาวบาบิโลนก็มีข้อเสนอและประเด็นที่ควรค่าแก่การนำไปขบคิดต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนิยามตัวตนและตำแหน่งแห่งที่ของรัฐ สังคม และปัจเจกบุคคล ในโลกยุคสมัยแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ทั้งนี้ หากเราปฏิเสธที่จะก้าวไปพร้อมกับกระแสโลก เราคงไม่ต่างอะไรไปจากตุรกีไฟที่ถูกทิ้งเอาไว้ข้างหลัง ในขณะที่โลกกำลังพุ่งทะยานไปข้างหน้า

เทคโนโลยีนี้คือ “การจับคู่อุปสงค์และอุปทานด้วยวิธีการที่เข้าถึงได้ง่าย” นั่นเอง กระนั้นก็ดี เชื่อว่าทุกคนจะยอมรับและเล็งเห็นประโยชน์นวัตกรรมพลิกผันเสียเสมอไป การอุบัติขึ้นของแพลตฟอร์มใหม่นี้ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ให้บริการรายเก่าอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังปรากฏให้เห็นจากข้อพิพาทระหว่างระหว่างผู้ให้บริการรับจ้างสาธารณะในท้องถิ่น หรือคนขับรถแท็กซี่ ที่ตระหนักว่าการเข้ามาของแกร็บและอูเบอร์ต่างเป็นภัยคุกคามต่ออนาคตและการประกอบอาชีพแบบเดิมของพวกเขา อย่างไรก็ตาม แม้ปรากฏการณ์ดังกล่าวจะช่วยจุดประกายและทำให้คนในสังคมไทยตื่นตัวต่อพลังของเทคโนโลยีแบบพลิกผันได้อย่างน่าสนใจ แต่ปัญหาดังกล่าวก็เป็นเพียงเศษเสี้ยวหนึ่งของปรากฏการณ์ที่มีชื่อเรียกขานว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่”

หนังสือการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ตีพิมพ์ครั้งแรกในช่วงต้นปี 2016 ก่อนที่จะได้รับการถ่ายทอดสู่โลกหนังสือภาษาไทยในต้นปี 2018 หนังสือเล่มเล็กๆ ที่กล่าวถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่เล่มนี้ เขียนโดยเคลาส์ ชวาบ (Klaus Schwab) ผู้ก่อตั้งและประธานบริหารของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ซึ่งเป็นเวทีของการพบปะกันระหว่างบรรดาผู้นำและบุคคลสำคัญที่มาร่วมประชุมกันทุกๆ ปีที่เมืองดาวอส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อหารือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจการเมืองโลก ชวาบเป็นทั้งนักเศรษฐศาสตร์ และวิศวกร ที่เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันของโลกในศตวรรษที่ 21 อันเฝ้าอำนวยความสะดวกการอุบัติขึ้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ซึ่งก่อให้เกิดทั้งการเปลี่ยนแปลง โอกาส ความท้าทาย และความเสี่ยง มากกว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใดๆ ในอดีตที่ผ่านมา

ในทัศนะของชวาบ การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งแรกเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1760 ถึงทศวรรษที่ 1840 โดยในช่วงเวลาดังกล่าว การสร้างทางรถไฟและการประดิษฐ์เครื่องจักรไอน้ำเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตด้วยเครื่องจักร ในขณะที่การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สองเริ่มต้นขึ้นในสมัยปลายศตวรรษที่ 19 เรื่อยมาจนถึงต้นศตวรรษที่ 20 การคิดค้นกระแสไฟฟ้าและการผลิตแบบสายพานเอื้ออำนวยให้เกิดการผลิตจำนวนมาก (Mass Production) ส่วนการการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สามเริ่มต้นในทศวรรษที่ 1960 การปฏิวัติอุตสาหกรรมในครั้งนี้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อการปฏิวัติดิจิทัล หรือการปฏิวัติคอมพิวเตอร์ นั่นเอง ชวาบชี้ว่า ณ ขณะนี้โลกกำลังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ โดยเป็นผลมาจากการปฏิวัติดิจิทัล แต่ทว่ามีความสลับซับซ้อนและบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ในหลากหลายแขนง มากกว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบอินเทอร์เน็ตที่แพร่หลายและเคลื่อนที่ได้ ตัวเซ็นเซอร์ที่เล็ก ทรงพลัง และราคาถูกลง ตลอดจนความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ และ

จักรกลอัจฉริยะ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่นี้จะส่งผลให้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถสำแดงพลังที่มีอยู่ออกมาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพนั่นเอง

שובยังเสนอต่อไปว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ยังมีความโดดเด่นและแตกต่างกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ผ่านมาทั้งในแง่ของความเร็ว ความกว้างและความลึก และผลกระทบต่อระบบ ในประเด็นที่ว่าด้วยความเร็ว การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งนี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการที่รวดเร็วแบบทวีคูณ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบราบเรียบเป็นเส้นตรง สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า โลกในปัจจุบันมีการเชื่อมโยงและทับซ้อนกันอย่างลึกซึ้ง ยิ่งไปกว่านั้น เทคโนโลยีใหม่ๆ เหล่านี้ยังช่วยก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาเทคโนโลยีที่ใหม่และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย

สำหรับประเด็นที่ว่าด้วยความกว้างและความลึก ชวบเสนอว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่นั้นสะท้อนการบูรณาการและการสอดประสานกันของความรู้ข้ามสาขาวิชา เช่น วิศวกรรมศาสตร์และชีววิทยา ซึ่งก่อให้เกิดสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมอันล้ำสมัยที่มีได้ถูกจำกัดอยู่แต่ในจินตนาการหรือนิยายวิทยาศาสตร์อีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนทางกระบวนการทัศนคติครั้งสำคัญต่อเศรษฐกิจ ธุรกิจ สังคม และปัจเจกบุคคล “โดยไม่ใช่แค่เปลี่ยน ‘อะไร’ และ ‘อย่างไร’ ของการทำสิ่งต่างๆ แต่ยังเปลี่ยนว่าเราเป็น ‘ใคร’ ด้วย”

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อระบบนั้น อาจพิจารณาได้ว่าแม้การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่จะนำมาซึ่งประโยชน์แต่การเปลี่ยนแปลงในระดับรากฐานครั้งนี้ก็สร้างความท้าทายและปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ โดยเป็นที่ชัดเจนว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้คือ ผู้บริโภคที่จะได้รับประโยชน์จากการซื้อสินค้าและบริการในราคาที่ถูกลง หรือแทบที่จะไม่มีค่าใช้จ่าย ในขณะที่ฟากผู้ผลิตกลับต้องประสบปัญหาต่างๆ อาทิ การลดลงอย่างมีนัยสำคัญของแรงงาน การเผชิญหน้ากับการแข่งขันในระดับสูงจากผู้ผลิตที่มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมสูงกว่าตน

นอกเหนือจากการกล่าวถึง “เมกะเทรนด์” จุดเปลี่ยน และผลกระทบมากมายมหาศาลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ชวบยังตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการปรับตัวของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีอำนาจ เอาไว้อย่างเจ็บแสบแหลมว่า “สิ่งที่ผมกังวลก็คือ บรรดาผู้มีอำนาจตัดสินใจมักยึดติดอยู่กับวิธีคิดแบบเดิมๆ ที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงและ (ไม่พลิกแพลง) มากเกินไป หรือไม่ก็มัวแต่หมกมุ่นกับปัญหาที่เร่งด่วนเฉพาะหน้าจนไม่ได้คิดอย่างมีกลยุทธ์ถึงพลังแห่งการพลิกผันและนวัตกรรมที่กำลังก่อร่างสร้างรูปอนาคตของเราอยู่” ยิ่งไปกว่านั้น ชวบยังเน้นย้ำว่า “สิ่งที่ยังคงใช้ได้ในปัจจุบันคือ บทเรียนที่ได้จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่หนึ่ง นั่นคือขอบเขตที่สังคมเปิดใจรับนวัตกรรมทางเทคโนโลยีคือตัวบ่งชี้

ความก้าวหน้าที่สำคัญ รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐต่างๆ รวมถึงภาคเอกชนต้องทำหน้าที่ในส่วนของตน แต่การที่ประชาชนเห็นประโยชน์ในระยะยาวก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน”

หากประยุกต์เอาข้อเตือนใจทั้งสองประการของชาวบาบิโลนมาพิจารณาความพร้อมของสังคมไทย โจทย์ที่น่าสนใจคือ ณ ขณะนี้นอกเหนือไปจากการชูนโยบาย “ไทยแลนด์ 4.0” หรือ “ภูมิทัศน์ดิจิทัลของไทย” (Thailand Digital Landscape) ในระยะเวลา 20 ปี รัฐบาลและผู้กำหนดนโยบายของไทยนั้นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมใหม่ๆ ในโลกใบนี้น้อยเพียงใด ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น รัฐไทยจะมีมาตรการใดในการสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงโอกาสและความท้าทายอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ซึ่งไม่ได้มีแต่ผู้ที่ได้ประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว การจัดการกับกระแสความไม่พอใจและการเย้ยหยันผู้เสียประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่ผู้กำหนดนโยบายไทยไม่อาจเพิกเฉย หรือพิจารณาในในฐานะความท้าทายที่ยังอยู่ในอนาคตอันห่างไกลได้อีกต่อไป

ท้ายที่สุดแล้ว คงเป็นการกล่าวเกินเลยจากความเป็นจริงมากจนเกินไปหากจะเสนอว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็น “คัมภีร์” ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการผสมผสาน การปฏิสัมพันธ์ และความสลับซับซ้อนของโลกในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ กระนั้นก็ดี หนังสือของชาวบาบิโลนก็ข้อเสนอและประเด็นที่ควรค่าแก่การนำไปขบคิดต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนิยามตัวตนและตำแหน่งแห่งที่ของรัฐ สังคม และปัจเจกบุคคล ในโลกยุคสมัยแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ทั้งนี้ หากเราปฏิเสธที่จะก้าวไปพร้อมกับกระแสโลก เราคงไม่ต่างอะไรไปจากตุ๊กตไฟที่ถูกทิ้งเอาไว้ข้างหลัง ในขณะที่โลกกำลังพุ่งทะยานไปข้างหน้า